

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Α΄ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΥ

ΤΑΞΗ Α1

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΒΑΜΒΑΚΑΡΗΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΒΕΛΕΤΑ	ΑΝΝΑ
ΒΗΧΟΣ	ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΒΗΧΟΣ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΒΗΧΟΥ-ΜΠΡΟΥΤΖΟΥ	ΑΓΓΕΛΙΚΗ
ΒΛΑΧΟΥ	ΑΝΝΑ-ΜΑΡΙΑ
ΒΟΥΛΑΓΚΑΣ	ΜΑΡΙΟΣ
ΒΡΕΤΤΟΣ- ΤΑΝΑΣΣΕ	ΙΩΑΝΝΗΣ
ΚΟΛΙΑΡΑΚΗ	ΜΕΛΙΝΑ

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ (1945 - 2000)

Η μεταπολεμική λογοτεχνία εμφανίζεται από τα πρώτα χρόνια της κατοχής και είναι έντονα επηρεασμένη από τα πολιτικά και κοινωνικά γεγονότα της εποχής. Η γερμανική κατοχή, η αντίσταση στον κατακτητή, ο εμφύλιος που ακολούθησε, οι κοινωνικές και πολιτικές αντιθέσεις, τα σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα αφήνουν το στίγμα τους και στο χώρο των Γραμμάτων. Μεγάλο μέρος της μεταπολεμικής λογοτεχνίας είναι έντονα πολιτικοποιημένο και οι συγγραφείς είναι κυρίως αριστερής ιδεολογίας. Παράλληλα, εμφανίζονται άλλα ρεύματα, όπως το νεοϋπερρεαλιστικό και το υπαρξιακό, που εκφράζουν νέες τάσεις και ανάγκες της εποχής. Αν και τα χρονικά όρια είναι εντελώς εξωτερικά και η διαίρεση των λογοτεχνών σε κατηγορίες εξυπηρετεί περισσότερο μεθοδολογικούς σκοπούς, θα μπορούσαμε χονδρικά να κατατάξουμε τους μεταπολεμικούς ποιητές σε δύο γενιές. Στην πρώτη υπάγονται αυτοί που εξέδωσαν την πρώτη ποιητική συλλογή τους μετά το 1940 και στη δεύτερη όσοι εξέδωσαν στη δεκαετία 1955-1965. Στη σύγχρονη λογοτεχνία εντάσσονται ποιητές που γράφουν μετά το 1965.

Η μεταπολεμική ποίηση στο σύνολό της, παρ' όλες τις επιμέρους διαφοροποιήσεις, παρουσιάζει κάποια κοινά χαρακτηριστικά. Κατ' αρχάς ο όγκος της ποιητικής παραγωγής έχει αυξηθεί και δύσκολα μπορεί κάποιος να διακρίνει ηγετικές φυσιογνωμίες. Υπάρχει μια ενιαία ποιητική φωνή και ενότητα θεμάτων, λόγω κυρίως της έντονης πολιτικοποίησης των μεταπολεμικών ποιητών. Την χαρακτηρίζει επίσης μια τραγική σοβαρότητα και ένα κλίμα κατάθλιψης και απαισιοδοξίας, χωρίς να λείπει από ορισμένους ποιητές μια ρομαντική τρυφερότητα.

Στην ποίηση της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς μπορούμε σε γενικές γραμμές να ξεχωρίσουμε τις εξής τάσεις:

α) την αντιστασιακή ή κοινωνική, όπου κυριαρχεί το όραμα για έναν κόσμο πολιτικά και κοινωνικά δικαιότερο (βλ. Άρης Αλεξάνδρου, Μανόλης Αναγνωστάκης, Μιχάλης Κατσάρος, Τάκης Σινόπουλος, Θανάσης Κωσταβάρας, Τάσος Λειβαδίτης, Τίτος Πατρίκιος, κ.ά),

β) την νεοϋπερρεαλιστική, όπου οι ποιητές ανανεώνουν και προωθούν σημαντικά την υπερρεαλιστική ποίηση του μεσοπολέμου (Ελένη Βακαλό, Νάνος Βαλαωρίτης, Έκτωρ Κακναβάτος, Μίλτος Σαχτούρης κ.ά).

γ) την υπαρξιακή ή μεταφυσική, στην οποία οι ποιητές καταπιάνονται με υπαρξιακά ζητήματα και καταγράφουν την μεταφυσική αγωνία του ανθρώπου μπροστά στο θάνατο (βλ. Νίκος Καρούζος, Όλγα Βότση, Γιώργης Κότσιρας.

Οι ποιητές της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς παρουσιάζονται ψυχολογικά διαφοροποιημένοι από τους ποιητές της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου, αφού οι περισσότεροι είτε δεν έζησαν είτε δεν διαδραμάτισαν λόγω της ηλικίας τους κάποιο ρόλο στα γεγονότα της δεκαετίας του '40. Εμφανίζονται σε μια περίοδο, κατά την οποία ο ψυχρός πόλεμος εξακολουθεί να απειλεί την ειρήνη. Ζουν σε μια μεταβατική εποχή, όπου το ηρωικό κλίμα έχει καταπέσει και η πολιτικοκοινωνική ζωή της χώρας δεν έχει σταθεροποιηθεί. Αναγκάζονται να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες και να καταφύγουν στη διερεύνηση περισσότερο του εσωτερικού τους χώρου για να εκφράσουν τις τραυματικές τους εμπειρίες. Έχουν βαθιά την αίσθηση της διάψευσης των οραμάτων τους και αρνούνται να συμμετάσχουν στο πολιτικοκοινωνικό παιχνίδι. Τα κείμενά τους, που έχουν στις περισσότερες περιπτώσεις βιωματικό χαρακτήρα, επανέρχονται περισσότερο σε θέματα

υπαρξιακά, όπως η μοναξιά, η περιθωριοποίηση και τα ψυχολογικά αδιέξοδα και λιγότερο πολιτικά. Επηρεασμένοι από την ποίηση κυρίως του Καρυωτάκη καλλιεργούν έναν αντιλυρικό λόγο, ενώ είναι έντονα κριτικοί και σκεπτικιστές. Αναφέρουμε ενδεικτικά τους Κατερίνα Αγγελάκη -Ρουκ, Ανδρέα Αγγελάκη, Νίκο Γρηγοριάδη, Κική Δημουλά, Μάνο Ελευθερίου, Βασίλη Καραβίτη, Κυριάκο Χαραλαμπίδη, Ντίνο Χριστιανόπουλο, Λουκά Κούσουλα.

Οι ποιητές της δεκαετίας του '70 αλλά και οι μετά από αυτούς δεν επηρεάστηκαν από τους μεταπολεμικούς ποιητές, γι' αυτό ακολουθούν μια δική τους ποιητική πορεία. Μεγαλώνουν κατά την ψυχροπολεμική κυρίως περίοδο και σε μια εποχή οικονομικής ανάπτυξης, όπου ο καταναλωτισμός αρχίζει ως φαινόμενο να κάνει την εμφάνισή του στην ελληνική κοινωνία. Επιπρόσθετα, η περίοδος της δικτατορίας (1967-1964), η τραγωδία της Κύπρου (1974) με όλα τα αρνητικά συνεπακόλουθα επηρεάζουν την γραφή τους, η οποία διακρίνεται για την επαναστατικότητα της και την αντίθεσή της σε κάθε μορφής κατεστημένο. Η εριστικότητα του ύφους, που εκφράστηκε με τον σαρκασμό, την ειρωνεία και τη ρεαλιστική γλώσσα, είχε ως στόχο την αμφισβήτηση κάθε κατεστημένης αξίας, γι' αυτό και οι ποιητές της περιόδου αυτής ονομάστηκαν και ποιητές της αμφισβήτησης. Αναφέρουμε ενδεικτικά τους ποιητές: Νάσο Βαγενά, Γιάννη Βαρβέρη, Μιχάλη Γκανά, Τζένη Μαστοράκη, Μαρία Λαϊνά, Αντώνη Φωστιέρη, Κώστα Παπαγεωργίου. Στο χώρο της πεζογραφίας οι συγγραφείς που γεννήθηκαν στις δεκαετίες 1920 και 1930 - υπάρχουν και μερικοί παλαιότεροι - και πρωτοεμφανίστηκαν στα Γράμματα μεταξύ 1945-1974 ονομάζονται μεταπολεμικοί πεζογράφοι. Βίωσαν όλοι τα γεγονότα της κρίσιμης δεκαετίας του '40 και τα μεταπολεμικά χρόνια που σημάδεψαν τη ζωή τους. Όσοι όμως γεννήθηκαν μετά το τέλος του εμφυλίου (1949) και δεν έχουν βιώματα από τη δεκαετία του '40 κατατάσσονται στη σύγχρονη πεζογραφία. Οι μεταπολεμικοί πεζογράφοι παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές από τους ομοτέχνους τους της Γενιάς του '30 αλλά και πολλά κοινά. Όπως και οι ποιητές της περιόδου αυτής είναι επηρεασμένοι από τα γεγονότα της κατοχής και του εμφυλίου, γι' αυτό και η μεταπολεμική πεζογραφία διακρίνεται για την έντονη πολιτικοποίησή της. Αμέσως μετά την Κατοχή (1944-1947), πολλοί συγγραφείς θέλησαν να διηγηθούν τα ιστορικά περιστατικά, ιδιαίτερα της Κατοχής και της Αντίστασης. Ωστόσο, τα πρώτα έργα τους δεν ξεφεύγουν από τα όρια της απλής μαρτυρίας ή του χρονικού. Οι περισσότεροι μεταπολεμικοί πεζογράφοι

συνεχίζοντας την παράδοση των προηγούμενων νατουραλιστών πεζογράφων απεικονίζουν την πραγματικότητα με διάθεση κριτική και επιμένουν στην απόδοση των πιο αποκρουστικών και ωμών πλευρών της. (βλ. Νίκος Κάσδαγλης, Κώστας Ταχτσής, Ανδρέας Φραγκιάς, Δημ. Χατζής κ.ά.). Χρησιμοποιούν με επιτυχία τις ρεαλιστικές αφηγηματικές συμβάσεις και την αυτοαναφορικότητα (την τάση δηλαδή να αφηγούνται σε πρώτο πρόσωπο) και το αυτοβιογραφικό στοιχείο (βλ. Γιώργος Ιωάννου, Χριστόφορος Μηλιώνης κ.ά.). Κάποιοι επηρεάζονται από τις πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις της εποχής και εκφράζουν κοινωνικές προβληματισμούς στα έργα τους (Δημ. Χατζής, Κώστας Κοτζιάς, Ανδρέας Φραγκιάς, Στρατής Τσίρκας, Σπύρος Πλασκοβίτης, κ.ά.), ενώ μερικοί άλλοι θα αποφύγουν τη ζοφερή πραγματικότητα αναζητώντας καταφύγιο στη λυρική πεζογραφία του κλειστού χώρου. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν κυρίως γυναίκες πεζογράφοι, όπως η Μαργαρίτα Λυμπεράκη, η Μιμίκια Κρανάκη, η Τατιάνα Γκρίτση - Μιλλιέξ κ.ά. Η παράδοση του εσωτερικού μονολόγου, που δημιουργήθηκε στη Θεσσαλονίκη κατά την περίοδο του μεσοπολέμου, συνεχίζεται και στη μεταπολεμική περίοδο με κυριότερο εκπρόσωπο τον Νίκο Μπακόλα. Την ίδια περίοδο μια αντίρροπη κίνηση εμφανίζεται μέσα από το περιοδικό Διαγώνιος (1958-1983) της Θεσσαλονίκης, με κύριους εκπροσώπους τον Γιώργο Ιωάννου, Νίκο Καχτίτση, Τόλη Καζαντζή κ.ά., η οποία συνδυάζει τα νεοτερικά στοιχεία με τα παραδοσιακά. Παράλληλα, μερικοί από τους μεταπολεμικούς πεζογράφους καταφεύγουν στη φαντασία για να απεικονίσουν εφιαλτικούς κόσμους, χρησιμοποιώντας τολμηρούς εκφραστικούς τρόπους (Τάκης Κουφόπουλος, Γιώργος Χειμωνάς κ.ά.).

Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα εμφανίζονται νέες αναζητήσεις. Μια από τις πιο ενδιαφέρουσες είναι εκείνη, που τοποθετώντας την πλοκή σε περιοχές που άλλοτε υπήρξε έντονη ελληνική παρουσία (Μ. Ασία, Αίγυπτος κ.ά.), επιδιώκει να ορίσει το ελληνικό μέσα από την αλληλεπίδραση με το αλλοεθνές και αλλόθρησκο. Το αποτέλεσμα είναι ένα νέου τύπου μυθιστόρημα, με κύριους εκπροσώπους τους Νίκο Θέμελη, Ρέα Γαλανάκη, Μάρω Δούκα, Αλέξη Πανσέληνο κ.ά.

Στη μεταπολεμική δραματουργία κάνει την εμφάνισή του το «θέατρο του μικροαστισμού», στο οποίο κυριαρχεί ως αντιπροσωπευτικός ήρωας ο μικροαστός και η ιδεολογία της τάξης του και ως συμβολικός χώρος δράσης η αυλή. Κορυφαίος εκπρόσωπος της τάσης είναι ο Ιάκωβος Καμπανέλλης, αλλά

και ο Δημήτρης Κεχαΐδης, ο Παύλος Μάτεσις, ο Κώστας Μουρσελάς κ.ά. Οι κοινωνικοπολιτικές όμως αλλαγές που συντελούνται με την επιβολή της δικτατορίας του 1967 επιφέρουν αλλαγές και στην θεατρική γραφή. Οι συγγραφείς λόγω της λογοκρισίας αναγκάζονται να στραφούν στο «θέατρο του παραλόγου», που ευδοκιμεί στην Ευρώπη και να υιοθετήσουν παρόμοια γραφή. Ο υπαρξιακός εγκλεισμός, το μεταφυσικό κενό, το κοινωνικό αδιέξοδο και οι λύσεις φυγής είναι τα θέματα που τους απασχολούν. Ο Βασίλης Ζιώγας, η Λούλα Αναγνωστάκη, ο Αντώνης Δωριάδης, ο Κώστας Μουρσελάς, ο Στρατής Καρράς είναι μερικοί από τους εκπροσώπους αυτού του είδους.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '80 η δραματουργία διαφοροποιείται αισθητά, ακολουθώντας τους γενικότερους προσανατολισμούς του σύγχρονου θεάτρου. Οι συγγραφείς τώρα στρέφονται στον αρχαίο ελληνικό μύθο και στα κλασικά κείμενα και δημιουργούν συνθέσεις «διακειμενικού» χαρακτήρα, με τις οποίες συνενώνουν τις παραδοσιακές αξίες του θεατρικού μύθου με τις σύγχρονες απαιτήσεις του κοινού. Αυτές οι συνθέσεις αποτελούν τον «μεταμοντερνισμό» στην Ελλάδα και έχουν ως κύριους εκπροσώπους τους Ι. Καμπανέλλη, Α. Στάικο, Β. Ζιώγα κ.ά.

Πολλοί από τους ποιητές και τους πεζογράφους της μεταπολεμικής γενιάς ασχολήθηκαν με την κριτική ή με το δοκίμιο, χωρίς ωστόσο να καλλιεργήσει κανείς το είδος αποκλειστικά. Σημαντικός κριτικός υπήρξε ο Γεώργιος Θέμελης που με σειρά δοκιμίων ασχολήθηκε με παλαιότερους και νεότερους λογοτέχνες, ενώ ο Ζήσιμος Λορεντζάτος καλλιέργησε κυρίως το δοκίμιο, προβάλλοντας ιδέες αρκετά πρωτότυπες. Ξεχωριστή είναι η περίπτωση του παιδαγωγού και φιλοσόφου Ευάγγελου Παπανούτσου που ασχολήθηκε επισταμένως με το γλωσσικό και λογοτεχνικό δοκίμιο. Σημαντική επίσης υπήρξε η συνεισφορά στη λογοτεχνική κριτική των πανεπιστημιακών Γ. Π. Σαββίδη, Απόστολου Σαχίνη, Κώστα Στεριόπουλου, Δημήτρη Μαρωνίτη, Γιώργου Βελουδή, Μιχάλη Μερακλή, Παναγιώτη Μουλλά, Αλέξανδρου Αργυρίου, Ερατοσθένη Καψωμένου κ.ά., των λογοτεχνών Μανώλη Αναγνωστάκη, Ντίνου Χριστιανόπουλου, Αλέξανδρου Κοτζιά, Γιάννη Δάλλα κ.ά. Αξιοσημείωτη είναι και η προσφορά στη λογοτεχνική κριτική των περιοδικών της εποχής. Δίπλα στην παλαιότερη Νέα Εστία, βρίσκονται οι Εποχές, Επιθεώρηση Τέχνης, Διαγώνιος, Διαβάζω, Λέξη κ.ά. που μέσα από τις στήλες τους παρουσιάστηκαν και παρουσιάζονται αξιόλογες απόψεις και πρωτοποριακές ιδέες.

Οι συγγραφείς της Περιόδου

Αναγνωστάκης Μανόλης	Ιωάννου Γιώργος	Μόντης Κώστας	Τσίρκας Στρατής
Βακαλό Ελένη	Καμπανέλλης Ιάκωβος	Παπανούτσος Ευάγγελος	Φραγκιάς Ανδρέας
Βαλαωρίτης Νάνος	Καρούζος Νίκος	Πατρίκιος Τίτος	Χάκκας Μάριος
Βαλτινός Θανάσης	Κάσδαγλης Νίκος	Πλασκοβίτης Σπύρος	Χαραλαμπίδης Κυριάκος
Βαρβέρης Γιάννης	Κατσαρός Μιχάλης	Σαμαράκης Αντώνης	Χατζής Δημήτρης
Γαλανάκη Ρέα	Κοτζιάς Αλέξανδρος	Σαχτούρης Μίλτος	
Δημουλά Κική	Λαϊνά Μαρία	Σινόπουλος Τάκης	
Θέμελης Γιώργος	Λειβαδίτης Τάσος	Σωτηρίου Διδώ	
Θέμελης Νίκος	Λυμπεράκη Μαργαρίτα	Ταχτσής Κώστας	